

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 23 mars 1917 kl. 3 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, dels i anledning av väckt motion angående förbud för värnpliktiga ävensom för manskap vid armén och marinen att inköpa brännvin, dels ock i anledning av andra kammarens beslut i frågan.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 12, hava herrar *Gullberg* och *Rosén* hemställt, att riksdagen måtte besluta i överensstämmelse med andra kammarens i följ. fattade beslut att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om, för vinnande av enhetliga bestämmelser på ifrågavarande område, till äventyrs bör utfärdas förbud för värnpliktiga ävensom för vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad att inköpa brännvin samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunna påkallas.

Motionen

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Samma motion har även väckts i andra kammaren — nr 323, av herrar *Byström* och *Ingvarson*. Denna kammarens andra tillfälliga utskott har i anledning av densamma anfört följande:

Motion i andra kammaren.

»Den vid innevarande års riksdag väckta motionen har, såsom motionärerna själva påpekat och även av utskottets redogörelse framgår, samma slutyrkande som den vid föregående års riksdag av utskottet

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 12 saml. 2 avd. 7 häft. (Nr 8.)

med anledning av den då väckta motionen först gjorda och sedermera av andra kammaren bifallna hemställan. Då utskottet icke har anledning att nu frågå sin föregående år uttalade mening, får utskottet, med åberopande av sin då avgivna motivering, hemställa, att andra kammaren i anledning av förevarande motion måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om, för vinnande av enhetliga bestämmelser på ifrågavarande område, till äventyrs bör utfärdas förbud för värnpliktiga ävensom för vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad att inköpa brännvin, samt därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunna påkallas.»

Andra kammarens beslut.

Andra kammaren beslöt för sin del i enlighet med sitt tillfälliga utskotts hemställan.

Detta andra kammarens beslut har delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet för förberedande behandling till sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet.

De kontrollanordningar, som numera brännvinsförsäljningsbolagen äro skyldiga tillämpa, möjliggöra vad utminuteringsbolagen angår att genomföra förbud eller verksamma inskränkningar ifråga om inköp för de personer, som i motionen åsyftas. Enligt den redogörelse, som kontrollstyrelsen lämnat i saken och som bifogas detta utlåtande, ha ej mindre än 22 av de 31 bolag, som bedriva verksamhet på orter, där regementen eller kårer äro förlagda, genomfört bestämmelser, åsyftande förbud mot eller begränsning av rätt att utminuteringsvis inköpa brännvin. Såsom kontrollstyrelsen anmärker, utvisar detta förhållande, att det redan föreligger en ganska allmän mening bland de bolag, som frågan närmast gäller, att värnpliktige och manskap vid armén och flottan i allmänhet icke böra få utminuteringsvis inköpa brännvin. Emellertid framgår ock av nämnda redogörelse, att de utfärdade bestämmelserna äro mycket växlande till innebörd och tillämpning. Utskottet anser i enlighet med sitt yttrande vid förra årets riksdag önskvärt, att enhetliga bestämmelser komma att tillämpas på ifrågavarande område och att i sådant syfte en framställning bör göras till Kungl. Maj:t.

Vid den utredning, som Kungl. Maj:t i anledning av ett riksdagens beslut i denna fråga torde komma att företaga, kunna givetvis framföras flera olika förslag till lösning. Till äventyrs kan härvid tänkas, att en

viss skillnad göres mellan å ena sidan värnpliktig, som ej genomgått bevärningsrekrytskola, och å andra sidan fast anställt manskap, — en skillnad, som bl. a. kan motiveras på grund av olika ålder och erfarenhet i livet — varvid, såsom förhållandet redan är i en del bolag, de förra ej medgives inköpsrätt, medan de senare, om de styrka sig vara boende utom kasern, medgives halv inköpsrätt åtminstone intill 25 års ålder. Men i allt fall synes det vara lämpligast, att utredningen ej från början bindes, utan att den får omfatta en prövning av alla de anordningar, som redan tillämpas och eventuellt andra som befinnas lämpliga.

Det beslut, som första kammaren fattade vid sistlidne riksdag, lämnar i själva verket möjlighet till prövning av olika förslag till lösning av frågan, varför utskottet anser sig böra även nu förorda detsamma.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i vad mån verksamma inskränkningar må kunna vidtagas i möjligheten för värnpliktige ävensom för vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad att å utminuteringsställe inköpa brännvin, samt där- efter föranstalta om de åtgärder, som av utredningen kunna påkallas.

Stockholm den 23 mars 1917.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar *Nylander, Danström, von Koch, Larson, Kjellgren, Ström* och *Norman*.

Reservation

av herr *Ström* mot viss del av motiveringen.

Bilaga.

Till Första kammarens andra tillfälliga utskott.

Sedan Första kammarens andra tillfälliga utskott jämlikt 46 § riksdagsordningen anhållit om utverkande av Kungl. Maj:ts befallning till kontrollstyrelsen att avgiva yttrande över en inom Första kammaren av herrarn Gullberg och Rosén väckt motion, nr 12, angående förbud för manskap vid armén och marinen att inköpa brännvin och att härvid särskilt taga hänsyn till de sedan fjolåret eventuellt nytillkomna omständigheter, som kunna inverka på frågans bedömande, har Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 9 februari 1916 anbefallt kontrollstyrelsen att avgiva det begärda yttrandet.

I anledning härav får kontrollstyrelsen anföra följande.

För att erhålla material för bedömande i vad mån brännvinsförsäljningsbolagen redan uppställt bestämmelser av den innebörd motionärerna angivit, anmodade kontrollstyrelsen de bolag — 31 stycken — som utöva sin verksamhet på orter, där regementen eller kårer äro förlagda, att till styrelsen inkomma med redogörelse för behandlingen inom vederbörande bolag av frågan om försäljning utminuterings- och utskänkningsvis till de i motionen omförmälda personer, ävensom för de av dessa bolag i ärendet meddelade bestämmelser.

Av de lämnade uppgifterna framgår, att bolagen i Linköping, Växjö, Hässleholm, Malmö, Uddevalla, Vänersborg, Borås, Västerås och Sala icke hava meddelat några undantagsbestämmelser för värnpliktige eller fast anställt manskap vare sig i fråga om utminutering eller utskänkning av brännvin.

I fråga om *utminutering* av brännvin till värnpliktige ävensom till manskap vid armén och flottan hava av nedanstående bolag följande åtgärder vidtagits.

Förbud för utminutering av brännvin till såväl fast anställt manskap som värnpliktige har utfärdats av bolagen i *Visby* och *Karlskrona* (för kasernerat manskap), *Kristianstad* och *Falun* (om vederbörande är uniformerad) samt *Vaxholm*, *Malmköping*, *Eksjö*, *Ystad*, *Skövde* och *Östersund*. Bolagen i *Vaxholm*, *Karlskrona*, *Kristianstad* och *Skövde* medgiva dock utminutering till de högre graderna av underbefäl av manskapet, bolagen i *Vaxholm* och *Skövde* allenast till dem, som äro gifta.

Bolagen i *Stockholm* och *Jönköping* utlämna icke inköpsbevis till man i värnpliktsåldern, med mindre denne styrker, att han genomgått beväringsskolaskola eller företer fri- eller uppskovssedel; för fast anställt manskap utfärdas inköpsbevis, endast om vederbörande styrker sig vara boende utom kasern, och i sådant fall beviljas i regel allenast halv inköpsrätt åtminstone intill 25 års ålder.

Bolaget i *Örebro* har utfärdat likartade bestämmelser; dock utlämnar bolaget brännvin ej heller till värnpliktige under den tid, de äro inkallade till repetitionsövningar; bolaget har icke uppställt föreskrift om inskränkning i inköpsrätten.

Bolaget i *Uppsala* utfärdar icke inköpsbevis för manskap, såvitt ej genom intyg av kompanichef eller chef i motsvarande ställning styrkes, att vederbörande har sin bostad utom kasernen.

Bolaget i *Göteborg* utlämnar icke inköpsbevis för fast anställt manskap under furirs grad.

Bolagen i *Halmstad*, *Karlstad*, *Gävle* och *Sollefteå* utlämna icke inköpsbevis eller medgiva inköp å utfärdat bevis för fast anställt manskap eller värnpliktige utan särskild tillstyrkan av kompanichef eller chef i motsvarande ställning; för Karlstadsbolagets del avser dock denna bestämmelse icke underbefäl av manskapet.

Bolagen i *Landskrona* och *Hälsingborg* utställa icke inköpsbevis för fast anställt manskap utan särskild tillstyrkan av kompanichef eller chef i motsvarande ställning.

Bolaget i *Luleå* utminuterar ej brännvin till fast anställt manskap eller värnpliktige, som tillhöra Luleå kontrollområde och som enligt av kommandantskapet i Boden upprättad förteckning böra avstängas från inköp av brännvin.

Värnpliktige och fast anställt manskap träffas speciellt av de för såväl civila som militära personer gällande bestämmelser, som uppställts av bolagen i *Linköping*, *Uppsala*, *Visby*, *Uddevalla*, *Landskrona* och *Göteborg*, nämligen: *att* i *Linköping* endast en liter brännvin för månad utlämnas till dem, som äro födda efter 1892 års ingång, *att* i *Uppsala* allenast halv inköpsrätt medgives män, som ej fyllt 25 år, *att* i *Uddevalla* inköpsbevis icke utfärdas för person, vars ålder understiger 24 år, *att* i *Visby* de, som ej uppnått 25 år, icke äga verkställa inköp, *att* i *Landskrona* högst en liter för månad utminuterar till män under 25 år, *samt att* i *Göteborg* till personer i 21- till 24-årsåldern utminuterar högst en liter för månad.

I fråga om *utskänkning* av brännvin till värnpliktige och fast anställt manskap vid armén och flottan synas däremot bolagen icke hava vidtagit inskränkande bestämmelser. *Kristianstadsbolaget* har dock utfärdat skriftlig erinran till innehavarna av de överlätna utskänkingsrättigheterna att vid äventyr av utskänkingsrättighetens förlust iakttaga största mått vid utskänkning till militärpersoner. *Östersundsbolaget* har uppgivit, att det å utskänkingsställena i staden vore brukligt att icke servera brännvin till värnpliktige och fast anställt manskap.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen råda olika bestämmelser på olika platser i fråga om utminuterar av brännvin till i motionen avsedda militärpersoner. Detta sammanhänger därmed, att det enligt gällande lagstiftning tillkommer bolagen att antaga de avstängningsgrunder, som bolagen anse lämpliga. Om enhetliga bestämmelser anses böra uppställas, är det erforderligt att vidtaga ändring i brännvinsförsäljningsförordningen.

Åtskilliga av ovan angivna bolag hava först från ingången av år 1916 tillämpat individuell kontroll och därför ej förrän under loppet av nyssnämnda år kunnat vidtaga åtgärder ifråga om utminuterar av brännvin till värnpliktige och fast anställt manskap. Detta torde kunna sägas utgöra de omständigheter, som tillkommit sedan fjolåret.

Av de 31 bolag, som anmodats inkomma med upplysningar, hava 22 förklarat, att de i fråga om utminuterar av brännvin vidtagit åtgärder i olika avseenden. Med hänsyn härtill torde det kunna anses, att det redan föreligger en ganska allmän mening bland de bolag, som frågan närmast gäller, att värnpliktige och manskap vid armén eller flottan i allmänhet icke böra få utminuteringsvis inköpa brännvin.

Beträffande de svårigheter, som kunna vara förknippade med ett effektivt genomförande av det ifrågasatta förbudet, tillåter sig kontrollstyrelsen hänvisa till det underdåniga utlåtande, som styrelsen avgav den 16 mars 1916 i anledning av framställning från första kammarens andra tillfälliga utskott.

Kontrollstyrelsen får slutligen för sin del tillstyrka, att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd.

Stockholm den 14 mars 1917.

FREDRIK ZETHELIUS.

G. B. Lagergren.

Einar J:son Thulin.